

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338

Галушак В.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

**АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МИТНИЦІ –
СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Галушак В.В. Автоматизована інформаційна система митниці – стратегічний напрям діяльності Державної фіскальної служби України. У статті розглянуто питання реалізації автоматизації внутрішніх процедур діяльності органів ДФС, розвитку сучасної, стабільної та захищеної митної інфраструктури. Проаналізовано питання прискорення проведення митних формальностей, оптимізації транзитних процедур, посилення системи управління ризиками та націленого контролю за допомогою впровадження автоматизованих інформаційних систем в діяльність органів ДФС України. Визначено умови успішного розвитку автоматизованих інформаційних систем митниць ДФС України.

Ключові слова: інформаційні системи, автоматизовані інформаційні системи, інформаційні технології, інформаційно-технічна політика, програмне забезпечення.

Галушак В.В. Автоматизированная информационная система таможи – стратегическое направление деятельности Государственной фискальной службы Украины. В статье рассмотрены вопросы реализации автоматизации внутренних процедур деятельности органов ГФС, развития современной, стабильной и защищенной таможенной инфраструктуры. Проанализированы вопросы ускорения проведения таможенных формальностей, оптимизации транзитных процедур, усиления системы управления рисками и нацеленного контроля посредством внедрения автоматизированных информационных систем в деятельность органов ГФС Украины. Определены условия успешного развития автоматизированных информационных систем таможенной ГФС Украины.

Ключевые слова: информационные системы, автоматизированные информационные системы, информационные технологии, информационно-техническая политика, программное обеспечение.

Galushchak V.V. Automated information system customs is a strategic direction of State fiscal service activity of Ukraine. The article deals with the implementation of the automation of internal procedures of the revenue activities and revenue authorities of the DFS, the development of a modern, stable and secured customs infrastructure. The questions of customs formalities acceleration, optimization of transit procedures, strengthening of risk management system and targeted control through the introduction of automated information systems in the activities of DFS bodies of Ukraine are analyzed in this article. The conditions for the successful development of automated information systems of DFS Ukrainian customs are determined here.

Key words: information systems, automated information systems, information technologies, informational and technical policy, software.

Постановка проблеми. Сьогодні митна справа не може залишатися на рівні сучасних вимог без використання досягнень науково-технічного прогресу, важливими напрямками якого є створення та розвиток інформаційних технологій, вдосконалення технічних засобів митного контролю. Отже, вдосконалення митних операцій та митного контролю перебуває в нерозривному зв'язку з рівнем розвитку та впровадженням в діяльність органів Державної фіскальної служби інформаційних технологій і створення ефективною єдиною автоматизованою системою, що визначено стратегічним напрямом діяльності ДФС України, дають змогу здійснити:

- інтегроване управління кордоном;
 - прискорення проведення митних формальностей;
 - інтеграцію України в спільний європейський транзитний простір та оптимізацію транзитних процедур;
 - посилення системи управління ризиками та націленого контролю;
 - розбудову правоохоронної функції в митному напрямі [8].
- Впровадження в діяльність митниць нових інформаційних технологій перш за все для вдосконалення митних операцій та підвищення ефективності митного контролю є одним з основних завдань інформаційної

політики ДФС України. Адже саме інформаційна політика є основним джерелом впровадження науково-технічного прогресу в процес здійснення митної справи та є основою для розвитку інформаційно-технічної інфраструктури та інформатизації органів ДФС, створення умов для підвищення ефективності здійснення митних операцій та митного контролю, формування єдиного інформаційного простору як на митній території України, так і всього Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України зробили такі вчені, як, зокрема, В. Атаманчук, О. Бандурка [2], В. Басай, Ю. Денисова, Р. Калюжний [4], Д. Мороз, Т. Рекуненко, В. Теремецький, В. Цимбалюк [4], І. Шинкаренко. Водночас відображення реалій функціонування сучасних митниць ДФС України крізь призму глобалізаційних інформаційних процесів залишається відкритим та вимагає організації подальших наукових досліджень.

Незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики, існує нагальна необхідність проведення всебічного дослідження особливостей організації, розвитку та впровадження автоматизованих інформаційних систем в діяльність органів ДФС. Адже впровадження та подальший розвиток нових інформаційних технологій можуть бути успішними тільки тоді, коли цьому передують комплекс взаємопов'язаних заходів, вжиття яких відбувається у точно визначеній послідовності. Тому питання ефективного впровадження та розвитку автоматизованих інформаційних систем у діяльності органів ДФС України набуває особливої актуальності та потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні механізмів інформаційного забезпечення управлінської діяльності органів доходів і зборів ДФС та визначенні перспектив впровадження системи електронного оформлення на митницях України в умовах сьогодення.

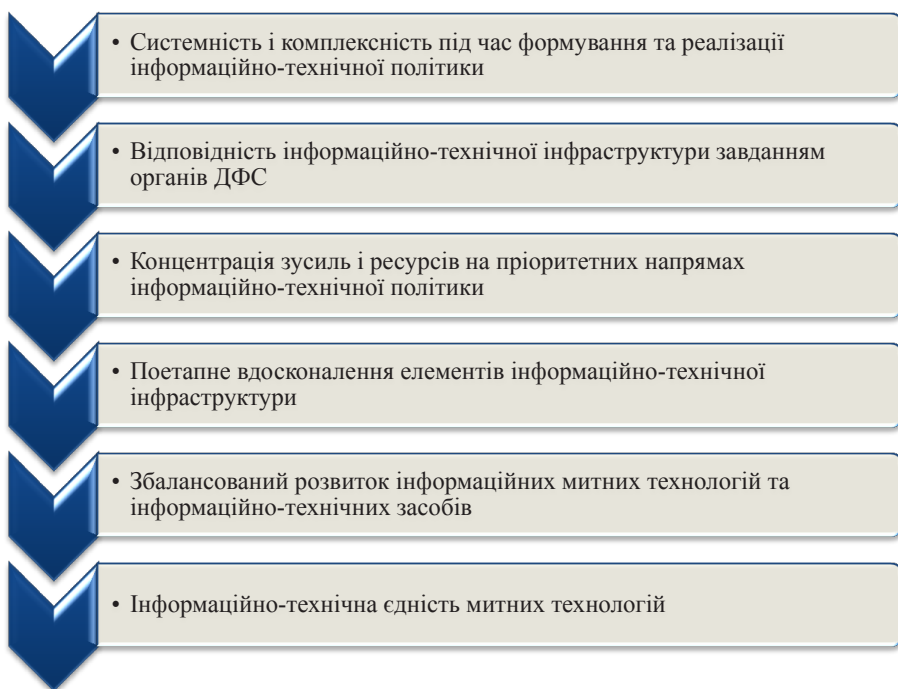

Рис. 1. Принципи інформаційно-технічної політики митної системи України

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що метою інформаційно-технічної політики є досягнення якісно нового рівня інформатизації органів доходів і зборів та створення інформаційно-технічної інфраструктури, що забезпечить ефективне виконання завдань, які визначені ДФС України. Отже, основні завдання інформаційно-технічної політики можна визначити так:

- аналіз, систематизація та актуалізація методологічної, нормативно-правової та методичної бази в галузі інформатизації органів ДФС;
- впровадження в діяльність органів ДФС нових процедур здійснення митних операцій, підвищення ефективності митного контролю, а також інформаційної підтримки діяльності правоохоронних підрозділів митних органів;
- створення перспективної інформаційної системи органів доходів і зборів ДФС та організація ефективного її застосування;
- створення й підтримка раціональної за складом основних характеристик системи інформаційно-технічних засобів, що перебувають на оснащенні органів доходів та зборів ДФС України;
- розвиток системи технічного обслуговування й ремонту інформаційно-технічних засобів;
- вдосконалення організації інформаційної взаємодії органів ДФС із зовнішніми організаціями, зокрема закордонними, та розвиток співпраці з ними у сфері інформаційних технологій;
- створення єдиної системи інформаційної безпеки митниці ДФС;
- забезпечення необхідного рівня підготовки працівників органів доходів і зборів ДФС, а також фахівців інформаційно-технічного профілю для роботи в умовах широкого використання нових інформаційних технологій та технічних засобів [2, с. 55].

Масштабність та складність завдань щодо впровадження нових інформаційних технологій вимагають уточнення принципів та механізму їх реалізації на базі системного підходу до вирішення проблем інформатизації органів ДФС, управління процесами розроблення, оснащення та впровадження автоматизованих інформаційних систем. Основні принципи політики митної системи зображені на рис. 1

Інші науковці вважають, що під час формування концепції державної інформаційної політики України слід виходити з необхідності прийняття таких базових принципів, як принципи відкритості інформаційної політики; рівності інтересів усіх учасників інформаційних відносин; системності; пріоритетності вітчизняного виробника; несуперечності (основні заходи мають бути спрямовані на забезпечення державних інтересів України, але не суперечити соціальним інтересам громадян країни); соці-

альної орієнтації (фінансування державою тільки того, що спрямоване на інформаційний розвиток соціальної сфери); пріоритету права перед силою [2, с. 89].

На сучасному етапі органами доходів і зборів проведено роботу з розвитку централізації ресурсів Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДФСУ, адже інформаційно-технічне забезпечення має здійснюватися з урахуванням світових стандартів та тенденцій розвитку технологій митного оформлення й митного контролю. В ході реалізації інформаційно-технічної політики ДФС України деякі її компоненти можуть доповнюватися та уточнюватися з урахуванням можливих змін соціально-економічної та митної політики, появи нових науково-технічних досягнень та митних технологій, які суттєво впливають на процес інформатизації та розвитку інформаційно-технічної інфраструктури органів ДФС. Але концепція цієї політики залишається незмінною, оскільки в її основі лежить завдання спрощення процедур торгівлі в умовах глобалізації світових торгових операцій за допомогою оптимізації та інформатизації митних формальностей.

Інформаційна система органів ДФС відноситься до класу великих та складних динамічних систем. Вона складається з великої кількості елементів, які реалізують управлінські функції зовнішньоекономічної діяльності України. Управлінська система має багаторівневу структуру, великі внутрішні та зовнішні інформаційні зв'язки. А для забезпечення ефективного функціонування такої складної системи, де взаємодіють різноманітні матеріальні, трудові та фінансові ресурси, що відображають їх інформаційні потоки, здійснюється управління як окремими структурними елементами, так і системами загалом [4, с. 31].

ЄАІС – організаційно-технічна система, що забезпечує вироблення та прийняття рішень на основі автоматизації інформаційних процесів та технологій на всіх рівнях організаційної структури органів ДФС України. І вона є одним із компонентів інформаційно-технічної інфраструктури органів ДФС, що є сукупністю інформаційних ресурсів (центральної та регіональних баз даних), програмних засобів, інформаційно-обчислювальних та телекомунікаційних систем і мереж. Ця система також призначена для комплексної автоматизації діяльності органів доходів і зборів ДФС усіх рівнів та організації інформаційної взаємодії із зовнішніми об'єктами, вдосконалення наявних, а також забезпечення, створення й розвитку нових інформаційних автоматизованих митних технологій, що базуються на сучасних програмно-технічних засобах. Саме тому призначенням ЄАІС є:

- забезпечення органів ДФС України та урядових органів інформацією, необхідною для митної статистики;
- вдосконалення системи організаційно-економічного управління органами ДФС усіх рівнів управління;
- автоматизація митного оформлення документів на товари;
- підвищення ефективності митного контролю за багажем, з яким прямують через кордон пасажери;
- забезпечення централізованого стягнення та контролю нарахування митних платежів;
- інформаційна підтримка боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил [8].

Зазначимо, що Єдина автоматизована інформаційна система ДФС України включає типові види забезпе-

чення, а саме технічне, інформаційне, програмне, правове, лінгвістичне. Отже, технічне забезпечення ЄАІС є сукупністю технічних засобів, що забезпечують обробку та передачу інформаційних потоків, а також побудоване за ієрархічним принципом. До складу обчислювального комплексу органів ДФС входять автоматизовані робочі місця посадових осіб, об'єднані локальною обчислювальною мережею, серверне та телекомунікаційне обладнання, апаратура зв'язку, що забезпечують обробку, прийом, передачу митної інформації, функціонування локальної обчислювальної мережі.

Центр зберігання та обробки даних (ЦЗОД) є сукупністю технічних, програмних телекомунікаційних засобів, що забезпечують обробку, зберігання, передачу великих обсягів митної інформації. З метою організації цілодобового режиму роботи технічних засобів Центр обладнаний необхідними інженерними системами (пожежогасіння, кондиціонування, безперебійного гарантованого енергозбереження, моніторингу та управління компонентами ЦОД). Найбільш великим і продуктивним є Головний ЦОД, який забезпечує:

- роботу програмного забезпечення автоматизованих систем на рівні центрального апарату;
- ведення (збір, зберігання, резервування, надання даних) центральної бази даних органів ДФС;
- взаємодію з учасниками ЗЕД (автоматизована система зовнішнього доступу органів ДФС – контрольована безпечна інформаційна взаємодія компонентів інформаційних систем органів доходів і зборів із зовнішніми інформаційними ресурсами та телекомунікаційними мережами) [1, с. 78].

Обмін інформацією між Головним центром зберігання і обробки даних та регіональними здійснюється за відомчою інтегрованою телекомунікаційною мережею органів ДФС. Відповідно, інформаційне забезпечення ЄАІС – це сукупність системи класифікації та кодування, системи показників, уніфікованих систем митної документації та файлів баз даних. Інформація, що циркулює в ЄАІС, може бути розділена за функціональним принципом на такі категорії:

- вихідні дані митної інформації (електронні копії митних документів);
- нормативно-довідкова інформація;
- службове листування органів ДФС;
- регламентна звітна інформація органів доходів і зборів ДФС [8].

Електронні копії митних документів містять дані про учасників ЗЕД, товари, брокерів (митних представників), вартісні характеристики, платежі, відмітки про етапи проходження митного оформлення та контролю. Нормативно-довідкова інформація, яка формується на основі єдиної системи класифікації та кодування, включає низку міжнародних, загальнодержавних, міжвідомчих та галузевих класифікаторів і довідників. Система класифікації та кодування повинна відповідати таким вимогам: бути єдиною для всіх компонентів ЄАІС; повністю охоплювати всі об'єкти, які класифікуються; мати достатню й економічно виправдану глибину; володіти певною гнучкістю та надмірністю [8].

Основним інструментом реалізації інформаційних митних технологій є програмне забезпечення. Програмне забезпечення є сукупністю програмних засобів (ПЗ) регулярного застосування. Отже, програмне забезпечення ЄАІС є інструментом реалізації інфор-

маційних технологій на усіх рівнях діяльності органів ДФС, а також сукупністю програмних засобів та інструктивно-методичних матеріалів. В ЄАІС ОДЗ ДФСУ використовуються:

- системні програмні засоби (операційні системи та засоби їх розширення);
- системи керування базами даних (СКБД);
- програмні засоби керування інформаційними ресурсами, дисковими масивами, мережевими обладнаннями;
- ПЗ захисту інформації (від несанкціонованого доступу, антивірусні, криптографічні).

Більшість організацій купують готові програмні засоби, пакети й технології, а за необхідності додають до них своє програмне забезпечення. Сучасні органи ДФС відносяться до класу великих динамічних систем із характерною багатопрофільною діяльністю та великою кількістю кооперативних зв'язків з партнерами, учасниками ЗЕД, транспортними організаціями, податковими, банківськими системами тощо. Саме тому у зв'язку з попитом на послуги в галузі митної справи надання державних послуг удосконалюється шляхом вирішення таких завдань, як підвищення якості та доступності державних послуг в галузі митної справи; інтеграція єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів в наявну інфраструктуру; надання послуг і функцій в електронному вигляді з метою забезпечення доступності та підвищення якості надання державних послуг в галузі митної справи; розробка системи показників, методичного забезпечення й системи моніторингу якості надання державних послуг в галузі митної справи [3, с. 19].

Одним з основних напрямів діяльності органів ДФС є розвиток перспективних інформаційних митних технологій, що дає змогу створювати більш комфортні умови для бізнесу, забезпечувати прискорення та спрощення митних платежів. Тому використовуються такі інформаційні митні технології, як інтернет-декларування, попереднє інформування, віддалений випуск товарів і транспортних засобів. Автоматизація митних технологій вимагає нової організації автоматизованої інформаційної системи, а саме:

- консолідованого та централізованого зберігання митних документів в електронному вигляді;
- віддаленого доступу користувачів системи до її інформаційних ресурсів на основі захищеної WEB-технології;
- об'єктивно-орієнтованої архітектури автоматизованої системи;
- централізованого адміністрування інформаційно-обчислювальної мережі та баз даних з центру управління ДФС України;
- реалізації автоматизованого режиму процедур управління ризиками;
- застосування автоматизованого режиму процедур управління ризиками й контролю після випуску товарів відповідно до заявленого режимом (митний пост-аудит) [4, с. 32].

ЄАІС передбачає наскрізну комплексну автоматизацію всієї митної діяльності, забезпечення централізованого управління процесами митного оформлення та контролю, прийняття управлінських рішень на всіх рівнях, оперативного доведення розпорядчої та довідкової інформації. Впроваджені в рамках ЄАІС інформаційні технології покликані реалізувати принцип «потрібну інформацію співробітнику в потрібний час». Основними напрямками реінжинірингу в розвитку інформаційних технологій митних органів є такі (рис. 2).

Головний результат застосування реінжинірингу під час розроблення ЄАІС полягає в якісних змінах у функціях митних підрозділів та підвищенні особистої участі кожного співробітника органів ДФС. Будь-який підрозділ або окремі співробітники як користувач реальних інструментів, що надаються ЄАІС, зможе отримувати в діалоговому режимі необхідну для прийняття рішення інформацію з єдиного банку даних [5, с. 49].

Митні інформаційні системи відносяться до складних корпоративних систем, дослідження яких можна здійснити з використанням методів моделювання. Це дасть змогу оцінити передбачуване рішення «на столі» без закупівлі, установки і налаштування обладнання та програмного забезпечення. Використання такого під-

ходу допомагає значно знизити витрати на розробку, впровадження та модернізацію інформаційної системи, усунути можливі ризики. Дослідження параметрів обчислювальної системи за різних характеристик окремих компонентів дає змогу вибрати мережу та обчислювальне обладнання з урахуванням продуктивності, якості обслуговування, надійності та вартості [7, с. 230].

Моделювання дає змогу мінімізувати вартість устаткування, призначеного для використання в обчислювальній системі. Результатом моделювань є висновок, куди входять варіанти специфікацій та рекомендованого обладнання; порівняльний аналіз варіантів; результати аналізу

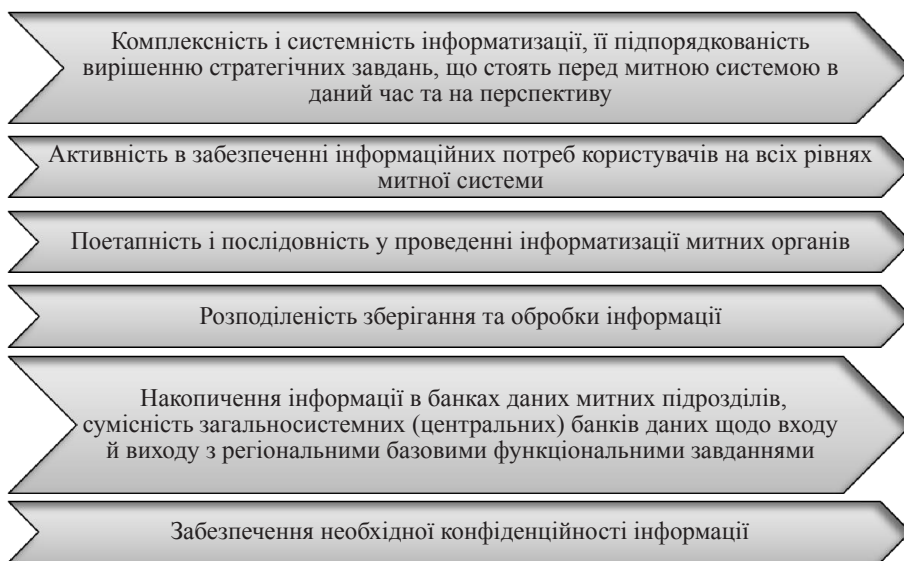

Рис. 2. Напрями реінжинірингу в розвитку інформаційних технологій органів ДФС України

роботи обчислювальної системи під час використання різних наборів обладнання, системного та прикладного програмного забезпечення. В рамках такого підходу модель органів ДФС є об'єктом, інструментом та результатом дослідження митної діяльності, а під час вирішення конкретних завдань – полігоном для прийняття різних управлінських рішень.

Висновки. Таким чином, впровадження в діяльність органів доходів і зборів нових інформаційних технологій для вдосконалення митних операцій та підвищення ефективності митного контролю є одним з основних завдань інформаційної політики ДФС України. Підви-

щення ефективності діяльності органів ДФС України можливе лише на основі реінжинірингу митних процесів за максимального використання сучасних інформаційних технологій. А це, відповідно, дасть змогу провести дослідження часу випуску товарів з використанням інструменту ВМО (Time Release Study), здійснити подальший розвиток електронної системи обміну інформацією за принципом «єдиного вікна», впровадити інститут уповноваженого економічного оператора, приєднатися до Нової комп'ютеризованої системи (NCTS), розвивати систему управління ризиками у сфері митного контролю, створити підрозділи митної варти тощо.

Список використаних джерел:

1. Гавро О., Кондратюк М., Миськів Б. Автоматизація роботи в органах Державної податкової служби: підручник / за ред. В. Росоловського, С. Ріппи. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 401 с.
2. Арістова І. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / за заг. ред. О. Бандурки. Харків: Ун-т внутрішніх справ, 2000. 368 с.
3. Войцещук А. Захист інформації в комплексній системі «Електронна митниця» як одна зі складових економічної безпеки держави. Вісник Академії митної служби України. Серія: Технічні науки. 2013. № 1 (49). С. 18–24.
4. Калюжний Р., Цимбалок В. Розбудова держави та інформатизація державного управління. Розбудова держави. 1994. № 2. С. 31–36.
5. Лебедева Є. Інформаційне забезпечення митного оформлення товарів і транспортних засобів: вивчення досвіду зарубіжних країн. Митна справа. 2014. № 6 (96). С. 48–53.
6. Ніколайчук О. Електронне декларування, шляхи вирішення. Митниця. 2006. № 5. С. 13–15.
7. Стаценко-Сургучова І. Сутність інформаційно-аналітичної роботи в органах Державної податкової служби. Науковий вісник. 2006. № 4–5 (35). С. 228–233.
8. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>.

УДК 336.711

Домбровська Л.В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і обліку,
*Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
вищого навчального закладу «Університет «Україна»»*

Баранова Ю.В.,
магістр,
*Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
вищого навчального закладу «Університет «Україна»»*

ДОХІДНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ

Домбровська Л.В., Баранова Ю.В. Дохідність комерційних банків України: сучасні тенденції, напрями підвищення. У статті приділено увагу ретельному аналізу показників дохідності вітчизняних банків та виявленню основних чинників його зміни упродовж останніх років. Дохідність банківської діяльності – важлива характеристика фінансового стану комерційних банків, яка дає змогу оцінити рівень ефективності вкладень, дохідних активів, управління спредом, використання внутрішньобанківських резервів, процентної політики, а також пріоритетність напрямів використання капіталу. Отримані результати виконаного дослідження вказують на те, що стан дохідності сучасної банківської системи повністю залежить як від сукупного розміру доходів та витрат, так і від особливостей структурних зрушень у їх складі.

Ключові слова: банківська система, комерційні банки, дохідність, дохід, втрати, процентний дохід, непроцентний дохід, процентні витрати, непроцентні витрати.